

MARKETING

ILMIY, AMALIY VA OMMABOP JURNAL

№1 - SON

2026-YIL, YANVAR

9710 xalqaro daraja

№240874

ISSN: 3060-4621

JURNALNING MAQSADI

Tadbirkorlik-biznes faoliyatini tashkil etishning marketing asoslarini, yo'nalishlari, echimlari, vositalarini yaratish va rivojlantirish

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

TEL: (97) 783-84-64

VEB-SAYT

www.marketingjournal.uz

ELEKTRON POCHTA:

info@marketingjournal.uz

TELEGRAM BOT:

[@marketinjournalbot](https://t.me/marketinjournalbot)

TELEGRAM KANAL:

<https://t.me/tdiumarketingjournal>

MUASSIS

“Tadbirkor va ishbilarmon” MCHJ

JURNALNING ILMIYLIGI

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining **2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

INDEKSATSIYA

BOSH MUHARRIR

Xakimov Ziyodulla Axmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Yusupov Muxamadamin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori;

Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, i.f.d., prof., TDIU, “Marketing” kafedrasini mudiri;

Soliyev Axmadjon Soliyevich, i.f.d., NamDTU, “Marketing” kafedrasini professori;

Ikramov Murad Akramovich, i.f.d., TDIU “Marketing” kafedrasini professori;

Tursunov Boburjon Ortqimrziyevich, i.f.d., prof., TDIU, Iqtisodiy xavfsizlik kafedrasini mudiri, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi;

Zarova Elena Viktorovna, i.f.d., G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti professori, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi

Akramov Tohir Abdirahmonovich, i.f.d., TDIU, “Marketing” kafedrasini professori;

Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi, i.f.d., TDIU, “Marketing” kafedrasini professori;

Samadov Asqarjon Mishomovich, i.f.n., TDIU, “Marketing” kafedrasini professori;

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi, i.f.n., dots., TDIU Kengash kotibi;

Sobirov Azizbek Avazbekovich, PhD., TDIU, “Marketing” kafedrasini dotsenti;

Sadikov Shoxrux Shuxratovich, PhD, dots., TIU, Departament boshlig'i;

Musyeva Shoirazolimovna, i.f.n., SamSI, “Marketing” kafedrasini professori;

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li, PhD., TDIU, “Marketing” kafedrasini dotsenti;

Djurabayev Otabek Djurabayevich, i.f.d., TDIU, “Innovatsion menejment” kafedrasini dotsenti;

Karimova Shirin Zoxid qizi, PhD, TDIU, “Axborot texnologiyalari” kafedrasini katta o'qituvchisi;

Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbaevich, DSc., NamDTU, “Menejment” kafedrasini mudiri, dotsent;

Fayzullayev Jaylonbek Sultonovich, DSc., TDIU, “Yashil iqtisodiyot” kafedrasini dotsenti;

Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich, DSc., TDIU, “Iqtisodiy va moliyaviy xavfsizlik” kafedrasini professori;

Bobojonov Azizjon Babaxanovich, DSc, TDIU, “Raqamli iqtisodiyot” kafedrasini dotsenti

Allayarov Shamsiddin Amanullayevich, DSc, prof., TDIU, “Savdo ishi” kafedrasini mudiri

Djuraev Olimjon Sadulloevich, DSc, Raqobat siyosati va iste'molchilar huquqlari tadqiqotlari markazi direktori;

Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich, PhD., TDIU, Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari fakulteti dekan muovini

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., Alfraganus universiteti O'quv ishlari bo'yicha prorektor;

Abduvaxidov Abdumalik Maxkamovich, i.f.d., TDIU, “Turizm va servis” kafedrasini professori;

Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, TDIU, “Biznes boshqaruvi va logistika” kafedrasini professori

Tuychiyev Alisher Jurayevich, Alfraganus University “Iqtisodiyot” fakulteti dekani, professor;

Nazarova Ra'no Rustamovna, TDIU, “Yashil” iqtisodiyot kafedrasini mudiri, Iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Usmonov Bunyod Aktam o'g'li, PhD, TDIU, Moliyaviy tahlil kafedrasini v.b.dotsenti;

Dehqonov Burxon Rustamovich, PhD., TDIU, Ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'limi bosh mutaxassisi;

Turobova Hulkar Rustamovna, PhD., BuxDU, Yashil iqtisodiyot va agrobiznes kafedrasini dotsenti;

Boltaev Umiddjon Talant o'g'li, i.f.f.d., PhD., Toshkent arxitektura qurilish instituti “Iqtisodiyot va ko'chmas mulkni boshqarish” kafedrasini dotsenti;

Bayxonov Bahodirjon Tursunbayevich, i.f.d., DSc, NamDTU, “Menejment” kafedrasini dotsenti;

Maxmudov Toxirjon Olimjonovich, PhD., NamDTU, “Marketing” kafedrasini dotsenti;

Pardayev Sherzod Xolmurodovich, i.f.f.d., PhD., TDIU, “Yashil iqtisodiyot va barqaror biznes” kafedrasini dotsenti;

Beknazarov Behzod Baxtiyor o'g'li, PhD., Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Samarqand filiali “Yashil iqtisodiyot va barqaror biznes” kafedrasini dotsent v.b.

Abduvohidov Behzod xxx, PhD., Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti “Raqamli iqtisodiyot” kafedrasini o'qituvchisi;

Rajabova Moxichexra Abduxolikovna, PhD., Buxoro davlat universiteti marketing va menejment kafedrasini o'qituvchisi.

Elektron nashr 739 sahifa. E'lon qilishga 2026-yil 31-yanvarda ruxsat etildi

MUNDARIJA

YAKKA TARTIBDAGI TADBIRKORLAR VA O‘ZINI-O‘ZI BAND QILGAN SHAXSLAR SEGMENTI UCHUN SHAFFOF RAQAMLI TO‘LOV TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISH.....	8
Isamuxamedov Anvar Sadiqovich	
OLIY TA‘LIM MUASSASALARIDA BARQAROR RAQOBAT USTUNLIKLARINI SHAKLLANTIRISH ASOSIDA STRATEGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH	15
Ismailova Nilufar Sabitdjanovna	
TO‘QIMACHILIK KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH RESURSLARINI STRATEGIK BOSHQARISH	27
Kazakov Olim Sabirovich	
ЭТИЧЕСКИЕ СТАНДАРТЫ СБОРА ПОТРЕБИТЕЛЬСКИХ ДАННЫХ В МЕЖДУНАРОДНЫХ МАРКЕТИНГОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ	35
Адылова Зулфия Джавдатовна, Юлчиева Мадинабону Отабек кизи	
XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARIDA SIRKULYAR IQTISOD TAMOYILLARIDAN FOYDALANISHNING XORIJIY DAVLATLARNING ILG‘OR TAJRIBALARI	48
Nuritdinov Ramziddin	
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ПОВЫШЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ НЕФТЕГАЗОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	60
Бекмухамедова Малика Искандарбековна	
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ НЕРАВЕНСТВО: ПРИЧИНЫ И МЕРЫ ПРЕОДОЛЕНИЯ.....	74
Мажидова Фарангиз Фуркатзода	
IJTIMOYIY-IQTISODIY O‘ZGARISHLAR SHAROITIDA CHAKANA SAVDO XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING XUSUSIYATLARI.....	83
Muxamedova Aziza Ravshanovna	
INTELLIGENT INTRUSION DETECTION: LEVERAGING REINFORCEMENT LEARNING FOR ECONOMIC SECURITY AGAINST DDOS THREATS.....	90
Bekov Sanjar Nigmandjanovich	
RAQAMLI MARKETINGNING YOSHLAR SEGMENTIDA RIVOJLANISHI.....	101
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna, Ergashov Abdullo Ramazon o‘g‘li	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA BOZOR AXBOROTLARIDAN FOYDALANISH VA AVTOMATIK TAHLIL QILISH TIZIMLARINI JORIY ETISH	106
Yo‘ldoshev Nodirbek Ne‘matjon o‘g‘li	
XORAZM VILOYATIDA KAMBAG‘ALLIK DARAJASINING O‘ZGARISH DINAMIKASI TAHLILI.....	114
Mayliyeva Sadoqat Safayozovna	
TOWARDS AN INTEGRATIVE MODEL OF THE COUNTRY IMAGE.....	121
Duschanov Alisher Sherzod ugli	
BUXORO VILOYATIDA MEVA-SABZAVOT MAHSULOTLARI EKSPORTI TAHLILI VA MARKETING MUAMMOLARI	133
Jumayeva Zamira Bo‘stonovna	
KORXONALARNING YASHIL MARKETING STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQRISHGA NAZARIY VA KONSEPTUAL YONDASHUVLARI	140
Sapayev Axmed Durdibayevich	

SANOAT KORXONALARINING UZOQ MUDDATLI RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHDA MARKETING YONDASHUVLARI	149
Bazarova Mamlakat Supiyevna	
RAQOBAT SIYOSATINING SAMARADORLIGI VA INSTITUTSIONAL MUAMMOLAR .	159
Akbarov Jasur Ikromjon o'g'li	
THE ECONOMIC AND ENVIRONMENTAL EFFICIENCY OF AGRIVOLTAIC SYSTEMS IN UZBEKISTAN'S AGRICULTURAL SECTOR.....	167
Amonov Sardor Zamon o'g'li	
EVALUATING RETURN ON MARKETING INVESTMENT IN B2B DISTRIBUTION	175
Jamoliddinov Fakhriyor Shodiyor o'g'li	
THE ROLE OF STRATEGIC MANAGEMENT IN ENHANCING TOURISM DESTINATION COMPETITIVENESS	184
Choriyev Farrux Xamroyevich	
TUROPERATORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY XUSUSIYATLARI VA ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLARI	194
Toshev Akmal Salimovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA AGRAR BOZOR TAHLILI	206
Ahmedov Shermuhammad Omonjon o'g'li	
JAHON ZARGARLIK MAHSULOTLARI BOZORIGA KIRISHNING MARKETING STRATEGIYALARI	214
Azizova Roxila Baxodir qizi	
FERMER XO'JALIKLARI FAOLIYATINI OPTIMALLASHTIRISH ASOSIDA IQTISODIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASH	223
Qodirov Zohidjon Eralievich	
SOG'LIQNI SAQLASH XIZMATLARI SOHASI BARQARORLIGINING HUDUDIY VA DINAMIK TAHLILI	229
Ko'charov Xurshid Xurram o'g'li	
TO'QIMACHILIK MAXSULOTLARI SAVDOSIDA ZAMONAVIY MARKETING KONSEPSIYALARIDAN FOYDALANISH.....	236
Nurboyev Jaloliddin Mamadiyevich	
ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ СТРАТЕГИИ КОММЕРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	243
Нуруллаева Шахноза Тохтасиновна, Saydullayeva Saodat Abdumajitovna	
O'ZBEKISTON OZIQ-OVQAT BOZORIDA AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY CHAKANA SAVDO TRANSFORMATSIYALARI	250
Ahmedov Shermuhammad Omonjon o'g'li	
O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM TIZIMIDA OLIB BORILAYOTGAN ISLOHOTLARNING AHAMIYATI.....	257
Gafurov Anvar Bazarbayevich	
MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHGA XIZMATLAR SOHASINI TA'SIRINI OSHIRISH.....	264
Achilova Firuza Kurbanovna	
IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA EKOLOGIK XAVFSIZLIK BILAN BOG'LIQ XAVF-XATARLARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI	274
Shamurotov Nodirbek Bakbergan o'g'li	
OZIQ-OVQAT SANOATI RAQOBATBARDOSHLIGINI INNOVATSION MARKETING STRATEGIYALARI ASOSIDA OSHIRISH	280
Hamroyev Bobir Shoyimovich	

BUXORO VILOYATIDA YASHIL TURIZMNI XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH	289
Hafizov Abdulla Olimjonovich	
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕХАНИЗМОВ УПРАВЛЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ В «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКЕ	299
Ниязметова Ёқутхон Ботир қизи	
QURILISHDA LOYIHA BOSHQARUVI STRATEGIYASINING ILMIY-USLUBIY MUAMMOLARI.....	308
Pulaton Shaxron Axmedovich	
QURILISH KORXONALARINING TASHKILY TUZILMALARINING OMILLAR TA'SIRIDA SHAKILLANISHI.....	315
Raximova Nilufar Abduazizovna	
O'ZBEKISTON EKSPORTGA YO'NALTIRILGAN KORXONALARINING MARKETING KOMPLEKSINI MINTAQALAR BOZORLARIGA MOSLASHTIRISH	323
Axmedov Ikrom Akramovich	
MARKETING TAMOYILLARI ASOSIDA MIJOZ VA BANK MUNOSABATLARINI TARTIBGA SOLISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	338
Temirova Sevara Baxodirovna	
TIJORAT BANKLARINING INNOVATSION MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH BO'YICHA XALQARO TAJRIBALAR.....	345
Muminova Durdona Saydikadirovna	
TIJORAT BANKLARI BRENDING STRATEGIYASINING BANK IMIJIGA TA'SIRI	355
Mirzajonova Maftunaxon Jaxongir qizi	
УПРАВЛЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИМИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯМИ НА РЫНКЕ ТРУДА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН НА ОСНОВЕ ГРАВИТАЦИОННОЙ МОДЕЛИ	364
Назаров Дмитрий Михайлович, Джурабаев Отабек Джурабаевич	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQRUVCHI KORXONALARNING MARKETING FAOLIYATINI BOSHQARISHDA MARKETING KOMMUNIKATSIYALARI	380
Uzakova Umida Ruziyevna	
ВЛИЯНИЕ КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЫ И ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ФАКТОРОВ НА МАЛЫЙ БИЗНЕС.....	388
Зокирова Фарангиз	
KIMYO SANOATI KORXONALARI FAOLIYATIDA IQTISODIY SALOHİYAT TUSHUNCHASINING AHAMIYATI.....	395
Vaxobov Shohjahon Valiyevich	
ERKIN IQTISODIY ZONALARNING LOGISTIKA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH YO'LLARI.....	402
Muxiddinov Mo'minjon Shavqiddin o'g'li	
KLASTER YONDASHUVI ASOSIDA TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	412
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
QURILISH SANOATIDA INNOVATSION FAOLIYATNI STRATEGIK BOSHQARISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	420
Ortiqxo'jayeva Yulduz Azatovna	
TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA RISK-MENEJMENTDAN FOYDALANISHNING USLUBIY JIHLTLARI	428
Madaminov Bekzod Allayarovich	

BANK RISK-MENEJMENTI TIZIMIDA SUN'YI INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH	442
Madaminov Bekzod Allayarovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA XALQARO MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH.....	453
Abduvoxidov Behzod	
TIKUV – TRIKOTAJ KORXONALARI MARKETING FAOLIYATINI BOSHQARISHDA MOTIVATSIYA USULLARIDAN FOYDALANISH	460
Jalilov Jamshid G'anijonovich	
UY-JOY KOMMUNAL XO'JALIGINI INNOVATSION RIVOJLANISHINI BOSHQARISHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARI.....	472
Kaxramonov Xurshidjon Shuhrat o'g'li	
ADVANCING UZBEKISTAN'S ENERGY SECTOR THROUGH PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS: KEY REFORMS, IMPLEMENTED PROJECTS, AND SUSTAINABILITY PROSPECTS	481
Juraev Javohir Tulagan ugli	
ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ МЕДИЦИНСКОГО ТУРИЗМА В РЕГИОНЕ СО СПОСОБОМ КЛАСТЕРИЗАЦИИ МЕДИЦИНСКИХ УЧРЕЖДЕНИЙ	489
Юсупова Мехрибон Уктамовна	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARINI OPTIMALLASHTIRISH ORQALI RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH	498
Xushvaqto'v Shuhrat Abduraufovich	
FRANCHAYZING SUBYEKTLARI O'RTASIDAGI KOOPERATSIYANI BAHOLASHNING KO'P MEZONLI METODIKASINI ISHLAB CHIQRISH VA SAMARADORLIKNI ANIQLASH.....	509
Xodjayev Anvar Rasulovich	
ISTE'MOLCHILARNING BRENDGA SODIQLIGI VA UNING KORXONA DAROMADIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	523
Xudayberganov Dilshod Tuxtabayevich, Yuldasheva Zuhrajon Urazboy qizi	
STRATEGIK USULLAR ORQALI MENEJMENT SIFATINI UZLUKSIZ TAKOMILLASHTIRISH	529
Djabriyev Akbarali Normurodovich, Muxammadiyev O'tkir Axmedovich, Ravshanbekova Madinabonu	
MAMLAKATIMIZ IQTISODIYOTIDA YALPI ICHKI MAHSULOTNING MAKROIQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDAGI ROLI VA AHAMIYATI.....	541
Xusanov Murodjon Sunnatullayevich	
TIJORAT BANKLARI FAOLIYATIDA XODIMLAR BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA KPI TIZIMINING AHAMIYATI.....	552
Maksudov Zuxriddin Ziyoviddinovich	
MINTAQAVIY IQTISODIYOTNING OPTIMAL TUZILMASINI SHAKLLANTIRISH VA MODELLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	561
G'aymatova Dilafro'z G'ofurjonovna	
SANOAT KORXONALARIDA TEJAMKOR ISHLAB CHIQRISH TIZIMI ASOSIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	572
Esheva Sarvinoz Axmatovna	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISHNI BOSHQARISH JARAYONIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH.....	583
Shuxratullayev Elmurod Dilmurod o'g'li	

PAXTA-TO‘QIMACHILIK KLASTERLARIDA ISHLAB CHIQRISH ZAHIRALARINI BOSHQARISHDA ZAMONAVIY MENEJMENT KONSEPSIYALARINI QO‘LLASH	597
Nurimbetov Ravshan Ibragimovich	
O‘ZBEKISTONDA SPORT FEDERATSIYA VA ASSOTSIATSIYALARI BOSHQARUV FAOLIYATINI MUVOFIQLASHTIRISH MEXANIZMLARI	610
Radjabov Umed Farmonkulovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH ORQALI KICHIK BIZNESNING INNOVATSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH	617
Umurzaqov Avazbek Sobirovich	
JAMOAT TRANSPORTI XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING STRATEGIYALARINING RAQOBATBARDOSHLIKKA TA’SIRI.....	628
Berdiyev Temur Azamatovich	
ENERGETIKA TARMOG‘NING MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA TA’SIRINING NAZARIY - USLUBIY JIHATLARI.....	639
Saidov Mash‘al Samadovich	
OLIY TA’LIMNING INNOVATSION MUHITIDA TA’LIMDA BOSHQARUVINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH.....	653
Kabilov Baxron Davronovich	
INTEGRAL INDEKS ASOSIDA HUDUDLARNI TIPOLOGIYALASH: KLASTER TAHLILI VA VIZUALIZATSIYA USULLARI	668
Sattorov Sanjar Abdumurodovich	
MINTAQANING IJOBIY IMIJINI SHAKLLANTIRISHDA XORIJIY INVESTITSIYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISH (Xorazm viloyati misolida).....	685
Ibodullayev Dilshod Ibragimovich	
SANOATNI TARTIBGA SOLISHNING INSTITUTIONAL MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	696
Xodjayeva Feruza Komilovna	
INNOVATSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA AMALIY TAHLILI (KORXONALAR MISOLIDA)	710
Gafurova Umida Fatixovna	
QASHQADARYO VILOYATIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING HUQUQIY ASOSLARI VA IQTISODIY JIHATLARI.....	721
Suyunov Jabbor Maxmudovich	
TIJORAT BANKLAR AKTIVLARI SAMARADORLIGINING KONSEPTUAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI.....	730
Ibrohimov Davronbek Muhammadi o‘g‘li	

TIJORAT BANKLAR AKTIVLARI SAMARADORLIGINING KONSEPTUAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI

Ibrohimov Davronbek Muhammadi o‘g‘li

Renessans ta’lim universiteti
“Iqtisodiyot” kafedrası Phd, dotsent v.b.

Annotatsiya

Ushbu maqolada iqtisodiy islohotlarning hozirgi bosqichida tijorat banklari aktivlari samaradorligini oshirishning konseptual asoslari tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida bank aktivlari sifatini yaxshilash, muammoli kreditlar ulushini kamaytirish va aktivlar tarkibini diversifikatsiya qilish masalalari tahlil qilingan. Bank tizimiga raqamli texnologiyalar va fintex yechimlarini tatbiq etish orqali aktivlar rentabelligini oshirish yo‘nalishlari yoritib berilgan. Maqola yakunida 2023-2026 yillarga mo‘ljallangan strategik ko‘rsatkichlar tahlili asosida bank aktivlarini boshqarish mexanizmini takomillashtirish bo‘yicha amaliy taklif va tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: tijorat banklari, bank aktivlari, aktivlar samaradorligi, iqtisodiy islohotlar, aktivlar rentabelligi (ROA), muammoli kreditlar (NPL), diversifikatsiya, raqamli transformatsiya, risk-menejment, Bazel III.

Аннотация

В данной статье исследуются концептуальные основы повышения эффективности активов коммерческих банков на современном этапе экономических реформ. В ходе исследования проанализированы вопросы улучшения качества банковских активов, снижения доли проблемных кредитов и диверсификации структуры активов. Также освещены направления повышения рентабельности активов за счет внедрения цифровых технологий и финтех-решений в банковскую систему. В завершении статьи на основе анализа стратегических показателей на 2023-2026 годы выдвинуты практические предложения и рекомендации по совершенствованию механизма управления активами банков.

Ключевые слова: коммерческие банки, банковские активы, эффективность активов, экономические реформы, рентабельность активов (ROA), проблемные кредиты (NPL), диверсификация, цифровая трансформация, риск-менеджмент, Базель III.

Abstract

This article examines the conceptual foundations for improving the efficiency of commercial bank assets in the current stage of economic reforms. During the research, issues of improving asset quality, reducing the share of non-performing loans (NPL), and diversifying the asset structure were analyzed. Furthermore, the ways to increase asset profitability by introducing digital technologies and fintech solutions into the

banking system are highlighted. At the end of the article, based on the analysis of strategic indicators for 2023-2026, practical proposals and recommendations for improving the asset management mechanism of banks are put forward.

Keywords: commercial banks, bank assets, asset efficiency, economic reforms, return on assets (ROA), non-performing loans (NPL), diversification, digital transformation, risk management, Basel III.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida kechayotgan globallashuv jarayonlari va moliyaviy texnologiyalarning shiddatli rivojlanishi bank tizimi oldiga yangi strategik vazifalarni qo‘ymoqda. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli iqtisodiy islohotlar davrida tijorat banklarining roli nafaqat moliyaviy vositachilik, balki iqtisodiy o‘shishning asosiy drayveri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ushbu jarayonda banklarning moliyaviy barqarorligini ta‘minlash va ularning investitsion salohiyatini kengaytirish bevosita aktivlarni boshqarish sifatiga bog‘liq bo‘lib qolmoqda. Tijorat banklari aktivlarining samaradorligi bankning daromadlilik darajasini, kapitallashuv ko‘rsatkichlarini va tashqi xavf-xatarlarga nisbatan chidamliligini belgilab beruvchi asosiy mezon hisoblanadi.

Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va bank-moliya tizimini transformatsiya qilish sharoitida aktivlar tarkibini maqbullashtirishning konseptual asoslarini qayta ko‘rib chiqish zarurati tug‘ilmoqda. An‘anaviy bank xizmatlaridan raqamli ekotizimlarga o‘tish, kredit portfeli sifatini xalqaro standartlar asosida nazorat qilish va risklarni boshqarishning zamonaviy modellarini tatbiq etish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etmoqda. Aktivlar samaradorligini oshirish nafaqat alohida bank manfaatlariga, balki mamlakat moliyaviy xavfsizligi va investitsion muhit jozibadorligini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Mazkur maqolada iqtisodiy islohotlarning hozirgi bosqichida tijorat banklari aktivlarini boshqarishning nazariy va konseptual jihatlarini tahlil qilinib, ularning samaradorligini oshirishga to‘siq bo‘layotgan omillar hamda ushbu jarayonni takomillashtirishning strategik yo‘nalishlari yoritib beriladi. Ilmiy izlanishning asosiy maqsadi bank aktivlari sifatini yaxshilash va resurs bazasidan foydalanish samaradorligini oshirish orqali bank tizimining raqobatbardoshligini ta‘minlash bo‘yicha asoslangan taklif va mulohazalarni ilgari surishdan iborat.

ADABIYOTLAR SHARHI

O‘zbekistonda bank tizimini isloh qilish va aktivlar samaradorligini oshirish masalalari mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan keng ko‘lamda tadqiq etib kelinmoqda. Mamlakatimiz bank sohasining nazariy asoslarini shakllantirishda akademik va iqtisodchi olimlarning ilmiy qarashlari muhim ahamiyat kasb etadi.

Xususan, iqtisod fanlari doktori, professor Sh. Abdullaeva o‘z izlanishlarida bank riski va aktivlar sifatini boshqarish masalalariga alohida to‘xtalib, bank aktivlari samaradorligini ta‘minlashda kredit portfelining diversifikatsiya darajasi asosiy omil ekanligini ilgari suradi. Uning fikricha, bank aktivlarining daromadlilik bevosita bankning likvidlilik holati va moliyaviy barqarorligi bilan uzviy bog‘liqdir[3].

Iqtisodchi olim A. Omonov tijorat banklari aktivlari va passivlarini boshqarish mexanizmini takomillashtirish bo‘yicha salmoqli tadqiqotlar olib borgan. U o‘z ishlarida bank aktivlari samaradorligini baholashda faqatgina miqdoriy ko‘rsatkichlarga emas, balki sifat ko‘rsatkichlariga, ayniqsa, aktivlarning qaytuvchanlik darajasi va muddatlilik tuzilishiga e‘tibor qaratish zarurligini ta‘kidlaydi. Olimning konseptual yondashuviga ko‘ra, bank resurslarini joylashtirishda foiz stavkalari riskini boshqarish aktivlar samaradorligini oshirishning kaliti hisoblanadi[7].

Yana bir taniqli iqtisodchi olim F. Mullajonov bank tizimini transformatsiya qilish va tijorat banklarining kapitallashtirish darajasini yuksaltirish orqali aktivlar sifatini yaxshilash yo‘nalishlarini tadqiq etgan. Uning qarashlarida banklarning investitsion faolligini oshirish va iqtisodiyotning real sektorini moliyalashtirishda aktivlarning samarali taqsimlanishi mamlakatning makroiqtisodiy barqarorligiga xizmat qilishi asoslab berilgan[6].

Iqtisodchi olimlardan O. Ismailov va U. Azizovlarning ishlarida esa bank aktivlari samaradorligini oshirishda xalqaro tajriba, xususan, Bazel qo‘mitasi tavsiyalarini milliy bank tizimiga tatbiq etish masalalari yoritilgan. Ular aktivlar sifatini tasniflash va ehtimoliy yo‘qotishlar uchun zaxiralar shakllantirish tizimini takomillashtirish orqali bank tizimi chidamliligini oshirish mumkinligini isbotlab berganlar[4],[5].

Zamonaviy bosqichda esa mahalliy tadqiqotchilar asosiy e‘tiborni banklarni xususiylashtirish sharoitida aktivlarni boshqarishning bozor mexanizmlarini joriy etishga qaratmoqdalar. O‘zbek olimlarining ushbu ilmiy qarashlari tijorat banklari aktivlari samaradorligining nazariy-metodologik asoslarini boyitish bilan birga, amaliyotda bank tizimining raqobatbardoshligini ta‘minlashga xizmat qiluvchi muhim manba bo‘lib xizmat qilmoqda.

METODOLOGIYA

Tijorat banklari aktivlari samaradorligining konseptual asoslarini takomillashtirishga bag‘ishlangan ushbu tadqiqotning metodologik asosini dialektik bilish, tizimli yondashuv va mantiqiy izchillik tamoyillari tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida iqtisodiy islohotlarning bank tizimiga ta‘sirini baholash maqsadida qiyosiy tahlil, guruhlash, induksiya va deduksiya kabi an‘anaviy ilmiy usullardan keng

foydalanildi. Bank aktivlarining sifat va miqdor ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash uchun statistik va iqtisodiy-matematik usullar tatbiq etildi.

Tadqiqotning axborot bazasini O'zbekiston Respublikasi Prezidentining bank tizimini isloh qilishga oid farmon va qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining me'yoriy hujjatlari hamda tijorat banklarining faoliyatini tartibga soluvchi qonunchilik aktlari tashkil etadi. Tahliliy qismda O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy statistik ma'lumotlari, tijorat banklarining yillik moliyaviy hisobotlari hamda xalqaro reyting agentliklarining baholash ko'rsatkichlaridan foydalanildi.

Metodologiyaning muhim tarkibiy qismi sifatida bank aktivlari samaradorligini baholashda qo'llaniladigan xalqaro koeffitsiyentlar tahlili tanlab olindi. Bunda aktivlar rentabelligi (ROA), sof foizli marja (NIM) va muammoli kreditlar (NPL) ulushi kabi ko'rsatkichlarning dinamik o'zgarishi o'rganildi. Tizimli yondashuv asosida bank aktivlarini boshqarishdagi mavjud konsepsiyalar tanqidiy o'rganilib, ularni transformatsiya qilish sharoitida takomillashtirish yo'nalishlari belgilab olindi.

Tadqiqot davomida xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalarini milliy iqtisodiyot xususiyatlari bilan bog'lagan holda qiyoslash usuli qo'llandi. Bu esa bank aktivlari samaradorligini oshirish bo'yicha ishlab chiqilgan taklif va tavsiyalarning nazariy jihatdan asoslanganligini hamda amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlarini kengaytiradi. O'rganilgan ma'lumotlarning ishonchliligi va metodologik yondashuvlarning ilmiyligi tadqiqot natijalarining xolisligini ta'minlashga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Iqtisodiy islohotlarning hozirgi bosqichida O'zbekiston tijorat banklari aktivlarining tarkibi va sifatida sezilarli transformatsiya jarayonlari kuzatilmoqda. Bank tizimini isloh qilish strategiyasi doirasida aktivlar hajmi barqaror o'sish sur'atlarini namoyish etdi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, bank aktivlarining o'sishi asosan iqtisodiyotning real sektoriga yo'naltirilgan kredit qo'yilmalari va investitsiya loyihalari hisobiga ta'minlanmoqda. Biroq, aktivlar samaradorligini baholashda faqatgina miqdoriy o'sish emas, balki ularning daromad keltirish salohiyati va risk darajasi muhim ahamiyatga ega.

Bank aktivlari samaradorligining eng muhim ko'rsatkichlaridan biri bo'lgan aktivlar rentabelligi (ROA) koeffitsiyenti tahlili shuni ko'rsatadiki, tizimda raqamli texnologiyalarning joriy etilishi va operatsion xarajatlarning maqbullashtirilishi natijasida banklarning daromadlilik darajasi ijobiy tendensiyaga ega bo'lmoqda. Shu bilan birga, bank tizimida davlat ulushini kamaytirish va xususiy sektor ishtirokini kengaytirish jarayoni aktivlarni joylashtirishda bozor tamoyillarining ustuvorligini

ta'minladi. Bu esa o'z navbatida resurslarning yuqori samaradorlikka ega bo'lgan sohalarga yo'nalishini tezlashtirdi.

Muammoli aktivlar, xususan, qaytmaslik xavfi bo'lgan kreditlar (NPL) ulushini tahlil qilish natijalari shuni ko'rsatadiki, Markaziy bank tomonidan o'rnatilgan qat'iy prudensial nazorat me'yorlari aktivlar sifatini saqlab qolishda muhim rol o'ynamoqda. Islohotlar davrida muammoli kreditlarni boshqarishning yangi mexanizmlari joriy etilishi bank portfellarini sog'lomlashtirish imkonini berdi. Tahliliy natijalarga ko'ra, aktivlar samaradorligiga salbiy ta'sir etuvchi asosiy omillardan biri sifatida kredit konsentratsiyasining yuqoriligi va ayrim tarmoqlardagi iqtisodiy o'zgaruvchanlik saqlanib qolmoqda.

Natijalar bank aktivlarini boshqarishning konseptual asoslarini takomillashtirishda aktivlarni klassifikatsiya qilishning zamonaviy usullarini qo'llash va kutilayotgan kredit yo'qotishlarini baholashning xalqaro modellariga o'tish ijobiy samara bermoqda. Banklarning investitsion portfelida davlat va korporativ qimmatli qog'ozlar ulushining ortishi aktivlar diversifikatsiyasini ta'minlash bilan birga, likvidlikni boshqarishning qo'shimcha imkoniyatlarini yaratdi.

1-jadval

Tijorat banklari aktivlari samaradorligini baholash ko'rsatkichlari va ularni takomillashtirish mexanizmlari¹

Baholash ko'rsatkichlari	Iqtisodiy mazmuni va ahamiyati	Takomillashtirishning konseptual yo'nalishlari
Aktivlar rentabelligi (ROA)	Bank aktivlarining har bir birligiga to'g'ri keladigan sof foyda miqdorini ifodalaydi.	Operatsion xarajatlarni optimallashtirish va vositachilik daromadlari salmog'ini oshirish.
Sof foizli marja (NIM)	Foizli daromadlar va xarajatlar o'rtasidagi farqning bank aktivlariga nisbati.	Resurs bazasi tarkibida arzon depozitlar ulushini ko'paytirish va foiz stavkalarini bozor asosida boshqarish.
Muammoli kreditlar ulushi (NPL)	Kredit portfelining sifatini va risk darajasini ifodalovchi asosiy ko'rsatkich.	Andarrayting jarayoniga Big Data va sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish orqali risklarni kamaytirish.
Riskka tortilgan aktivlar (RWA)	Aktivlarning xavflilik darajasiga ko'ra kapital yetarililigini ta'minlash darajasi.	Bazel III talablari asosida ichki risklarni baholash modellarini (IRB) takomillashtirish.
Aktivlar diversifikatsiyasi indeksi	Bank resurslarining iqtisodiyot tarmoqlari va mijozlar kesimida taqsimlanish darajasi.	Kredit konsentratsiyasini pasaytirish va investitsion qimmatli qog'ozlar bozorida ishtirokni kengaytirish.

¹ Muallif tomonidan O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari va xalqaro Bazel qo'mitasi tavsiyalari asosida ishlab chiqilgan.

Birinchiidan, bank aktivlarining o‘shish sur‘atlari mamlakat YaIM o‘shish sur‘atlari bilan mutanosib ravishda rivojlanib bormoqda. Ikkinchiidan, tijorat banklarining aktivlari tarkibida xususiy sektor va kichik biznes loyihalarining ulushi ortib, bu aktivlarning daromadlilikiga va qaytuvchanligiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Uchinchiidan, raqamli transformatsiya jarayoni bank aktivlarini boshqarishda risklarni prognoz qilish aniqligini sezilarli darajada oshirdi. Ushbu natijalar bank tizimi barqarorligini yangi bosqichga ko‘tarish uchun mustahkam zamin yaratadi.

1-jadvalda keltirilgan ko‘rsatkichlar tijorat banklari aktivlari samaradorligini baholashning yaxlit tizimini ifodalaydi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, aktivlar samaradorligini oshirishning konseptual asoslari faqatgina daromadlilikni ko‘paytirish bilan cheklanib qolmay, balki risklarni strategik boshqarish va texnologik transformatsiya jarayonlari bilan uzviy bog‘liqdir.

Aktivlar rentabelligi (ROA) va Sof foizli marja (NIM) ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi korrelyatsiya bankning ichki operatsion samaradorligini belgilaydi. Agar ROA ko‘rsatkichining o‘shishi NIM bilan mutanosib bo‘lmasa, bu bankning foizsiz daromadlar (komission to‘lovlar, konsalting, raqamli xizmatlar) hisobiga moliyaviy natijadorlikni ta‘minlayotganidan dalolat beradi. Iqtisodiy islohotlar sharoitida banklar uchun an‘anaviy foizli daromadlarga qaramlikni kamaytirish va marjaning pasayishini innovatsion xizmatlar orqali qoplash muhim strategik vazifa hisoblanadi.

Muammoli kreditlar (NPL) va Riskka tortilgan aktivlar (RWA) tahlili bank aktivlarining sifat darajasini ko‘rsatadi. NPL ulushining pasayishi bevosita aktivlar sifatining yaxshilanishiga va kapitalga bo‘lgan bosimning kamayishiga olib keladi. Ta‘kidlash joizki, Bazel III standartlari asosida RWA ko‘rsatkichini boshqarish banklardan o‘z aktivlarini xavflilik darajasiga ko‘ra yanada aniqroq tasniflashni talab etadi. Bu esa o‘z navbatida aktivlar samaradorligini oshirishda "xavf-daromad" muvozanatini saqlashning konseptual asosi bo‘lib xizmat qiladi.

Aktivlar diversifikatsiyasi ko‘rsatkichi esa bankning tashqi iqtisodiy shoklarga nisbatan chidamliligini ifodalaydi. Kredit portfelining tarmoqlar kesimida va instrumentlar bo‘yicha (masalan, davlat qimmatli qog‘ozlari va lizing amaliyotlari) diversifikatsiya qilinishi, bank aktivlari samaradorligining barqarorligini ta‘minlaydi. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, diversifikatsiya darajasi yuqori bo‘lgan banklarda tizimli risklarning aktivlar daromadlilikiga salbiy ta‘siri ancha past bo‘ladi.

Jadvalda keltirilgan ko‘rsatkichlarni majmuaviy tarzda takomillashtirish tijorat banklariga o‘z aktivlaridan foydalanishda maksimal iqtisodiy natijaga erishish imkonini beradi. Bu jarayonda raqamli texnologiyalar va xalqaro risk-menejment standartlarining integratsiyasi aktivlar samaradorligini sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘taruvchi asosiy omillardir.

2-jadval
O‘zbekiston bank tizimi aktivlari samaradorligi ko‘rsatkichlarining zamonaviy dinamikasi¹ (2023-2026 yillar)

Ko‘rsatkichlar nomi	2023-yil	2024-yil	2025-yil (prognoz)	2026-yil (maqsadli ko‘rsatkich)
Jami aktivlar o‘sish sur‘ati, foizda	115,2	118,5	121,0	125,0
Aktivlar rentabelligi (ROA), foizda	2,8	3,2	3,5	4,0
Muammoli kreditlar (NPL) ulushi, foizda	3,5	3,1	2,8	2,5
Foizsiz daromadlarning jami daromaddagi ulushi, foizda	16,5	19,0	22,5	25,0
Raqamli aktivlar va fintex xizmatlari ulushi, foizda	8,5	12,0	18,5	25,0

2-jadvalda keltirilgan 2023-2026 yillarga oid ko‘rsatkichlar tijorat banklari aktivlarini boshqarish tizimida miqdor ko‘rsatkichlaridan sifat ko‘rsatkichlariga o‘tish davri boshlanganini ko‘rsatadi. Ushbu dinamika iqtisodiy islohotlarning bank aktivlari samaradorligiga ta‘sirini uchta muhim yo‘nalishda ochib beradi.

Birinchi, daromadlilik va operatsion samaradorlikning izchil o‘sishi. Aktivlar rentabelligi (ROA) ko‘rsatkichining 2023-yildagi 2,8 foizdan 2026-yilda 4,0 foizgacha ko‘tarilishi prognoz qilinayotgani banklarning ichki zaxiralaridan foydalanish samaradorligi ortayotganini anglatadi. Bu o‘sish nafaqat aktivlar hajmining kengayishi, balki har bir birlik aktivga to‘g‘ri keladigan xarajatlarning kamayishi hisobiga amalga oshadi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali tranzaksion xarajatlarning qisqarishi aktivlarning sof daromad keltirish qobiliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqmoqda.

Ikkinchi, aktivlar sifatining sog‘lomlashtirilishi va risklar nazorati. Muammoli kreditlar (NPL) ulushining 2026-yilga kelib 2,5 foizgacha pasayishi maqsad qilingani bank tizimida kredit riskini boshqarishning konseptual jihatdan yangilanganidan dalolat beradi. Islohotlar jarayonida “Skoring” modellari va sun‘iy intellekt tizimlarining qo‘llanishi kredit portfeli sifatini oldindan prognoz qilish imkonini bermoqda. Bu esa aktivlarning "zaharlanishi" oldini oladi va bank kapitalining behuda band bo‘lishiga yo‘l qo‘ymaydi.

Uchinchi, aktivlar tarkibining transformatsiyasi va fintex integratsiyasi. Jadvaldagi eng diqqatga sazovor ko‘rsatkich - foizsiz daromadlar va raqamli aktivlar ulushining shiddatli o‘sishidir. 2026-yilga borib raqamli aktivlar va fintex xizmatlari

¹ O‘zbekiston Respublikasi Markaziy bankining strategik rivojlanish yo‘nalishlari va muallifning istiqbolli hisob-kitoblari asosida shakllantirildi.

ulushining 25 foizga yetishi banklarning an'anaviy moliya muassasasidan yuqori texnologik ekotizimlarga aylanayotganini tasdiqlaydi. Bu trend aktivlar samaradorligini faqat kredit foizlariga bog'liqlikdan xalos qilib, bankning bozor konyunkturasi o'zgarishlariga nisbatan moliyaviy chidamliligini (resilience) oshiradi.

2023-2026 yillar kesimidagi ushbu ijobiy tendensiyalar iqtisodiy islohotlarning bosh maqsadi - bank tizimining xalqaro raqobatbardoshligini ta'minlash va aktivlar boshqaruvida yuqori texnologik yechimlarga tayanish ekanligini to'laqonli asoslab beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Iqtisodiy islohotlar jarayonida tijorat banklari aktivlari samaradorligining konseptual asoslarini tadqiq etish natijasida bir qator ilmiy va amaliy xulosalarga kelindi. Avvalo, bank aktivlarining samaradorligi faqatgina foyda miqdori bilan emas, balki risklarning maqbul darajasi va aktivlarning likvidlilik holati bilan belgilanishi tasdiqlandi. Hozirgi transformatsiya sharoitida banklarning an'anaviy kreditlash modelidan universal moliyaviy xizmatlar ko'rsatish modeliga o'tishi aktivlar sifatini boshqarishda yangicha yondashuvlarni talab etmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, bank aktivlarining barqarorligini ta'minlashda raqamli texnologiyalarni tatbiq etish va kredit portfelini diversifikatsiya qilish eng samarali yo'nalishlar hisoblanadi. Shu bilan birga, muammoli aktivlar ulushini kamaytirish va aktivlar rentabelligini oshirish uchun bank tizimida institutsional o'zgarishlarni davom ettirish zarurligi ayon bo'ldi.

Yuqorida bayon etilgan tahlil va xulosalardan kelib chiqib, tijorat banklari aktivlari samaradorligini takomillashtirish bo'yicha quyidagi takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, banklarning kredit portfelida yuqori konsentratlashuv xavfini kamaytirish maqsadida kichik va o'rta biznes loyihalarini moliyalashtirish ulushini yanada kengaytirish lozim. Bu nafaqat aktivlar riskini taqsimlashga, balki ularning qaytuvchanlik darajasini oshirishga ham xizmat qiladi.

Ikkinchidan, aktivlarni boshqarishda sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (Big Data) tahliliga asoslangan monitoring tizimlarini to'liq joriy etish maqsadga muvofiqdir. Bu tizimlar muammoli aktivlar yuzaga kelishini erta bosqichlarda prognoz qilish va tezkor choralar ko'rish imkonini beradi.

Uchinchidan, tijorat banklarining investitsion faoliyatini faollashtirish, xususan, yuqori likvidli qimmatli qog'ozlar va fond bozori instrumentlariga mablag' yo'naltirish orqali aktivlar tarkibini maqbullashtirish zarur. Bu bankning foizsiz daromadlari salmog'ini oshirishga yordam beradi.

To'rtinchidan, xalqaro Bazel III standartlariga muvofiq risk-menejment tizimini yanada takomillashtirish va aktivlar sifatini baholashda xalqaro reyting

agentliklarining uslubiyotidan keng foydalanish lozim. Bu bank tizimining xalqaro moliya bozorlaridagi nufuzini oshirish va xorijiy investitsiyalarni jalb etish uchun zamin yaratadi.

Taklif etilayotgan ushbu yoʻnalishlarning amaliyotga tatbiq etilishi tijorat banklari aktivlari samaradorligini yangi bosqichga koʻtarishga, ularning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga va yakunda mamlakat iqtisodiyotining izchil rivojlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Oʻzbekiston Respublikasining 2019-yil 5-noyabr OʻRQ-580-son “Banklar va bank faoliyati toʻgʻrisida”gi Qonuni <https://lex.uz/docs/-4581969>
2. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 202-yil 12-may PF-5992-son “2020-2025 yillarga moʻljallangan Oʻzbekiston Respublikasi bank tizimini isloh qilish strategiyasi toʻgʻrisida”gi Farmoni <https://lex.uz/docs/-4811025>
3. Abdullaeva Sh.Z. Bank ishi. Darslik. - Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2017. - 584 b.
4. Azizov U.U. Tijorat banklarida aktivlar sifatini boshqarish va uni takomillashtirish yoʻnalishlari. // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy elektron jurnali. - Toshkent, 2021. №3. - 12-18 b.
5. Ismailov O.Sh. Bank aktivlarini boshqarishda xalqaro standartlarni tatbiq etish masalalari. - Toshkent: Moliya, 2022. - 145 b.
6. Mullajonov F.M. Oʻzbekiston bank tizimi: islohotlar, natijalar va istiqbollari. Monografiya. - Toshkent: Oʻzbekiston, 2018. - 230 b.
7. Omonov A.A. Tijorat banklari aktivlari va passivlarini boshqarish. Oʻquv qoʻllanma. - Toshkent: TDIU, 2019. - 210 b.
8. Роуз П. Банковский менеджмент. Перевод с английского. - Москва: Дело ЛТД, 2015. - 460 с.
9. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг. - Москва: Альпина Паблишер, 2017. - 615 с.
10. Oʻzbekiston Respublikasi Markaziy banki. Yillik hisobot - 2023. - Toshkent, 2024. - 112 b.
11. Hamdamov Sh.A. Bank aktivlari samaradorligini oshirishning zamonaviy konsepsiyalari. // Bozor, pul va kredit jurnali. - Toshkent, 2023. №5. - 24-30 b.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:

Ingliz tili muharriri:

Rus tili muharriri:

Musahhih:

Sahifalovchi va dizaynerlar:

Xakimov Ziyodulla Axmadovich

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li

Karimova Shirin Zoxid qizi

Sadikov Shoxrux Shuxratovich

Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2026-yil, yanvar, 1-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta:

info@marketingjournal.uz

Tel.:

+998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**